

Restaureren vanuit de ziel van het gebouw

Ruim twintig jaar is gezocht naar herbestemming van het uit 1848 daterende psychiatrisch ziekenhuis Meerenberg in Park Brederode aan de duinrand van Bloemendaal. Anno 2020 zijn er na restauratie 44 woningen ontwikkeld en gloort een nieuwe toekomst.

TEKST: BERT VAN WEERT

HET CARRÉ VAN BLOEMENDAAL VANUIT DE LUCHT (FOTO RENGER VAN ESVELD).

Nieuwe toekomst voor Carré van Bloemendaal

De Haarlemse architect Heiko Hulsker raakte al in 2015 betrokken bij de plannen om 'het Carré' in ere te herstellen. Maar pas toen ontwikkelingsbedrijf C. van Bloemendaal het project overnam en Heilijgers Bouw als bouwpartner werd betrokken, ontstond een team dat de klus klaarde. Hulsker: "Het besef dat we geen tijd te

verliezen hadden, heeft een hechte samenwerking opgeleverd". Het eens zo trotse rijksmonument met omliggend park, ontworpen door J.D. Zocher jr., was geen schim meer van zichzelf. "Je wilt niet weten wat we aantreffen", herinnert zich Hulsker. "Onvoorstelbaar wat meer dan twintig jaar leeg-

stand doet. Spelende kinderen noemden het een spookhuis. Vergane glorie, een brak fundament, instortingen, lekkende daken, kapotte ramen en houtrot in vloeren, kapconstructie, goten en dakkapellen. Het was één voor twaalf". De architect maakte aan het slopen hoogstpersoonlijk rigoureuus een eind. Door voorgaande

ZICHT VANAF DE OUDE KAPEL OP DE BINNENPLAATS (FOTO ANDRÉ RUSSCHER).

DIRECTEUR HENK VAN RUITENBEEK VAN HEILIJGERS BOUW EN ARCHITECT HEIKO HULSKER: "DE PASSIE VAN HET BOUWTEAM GING VERDER DAN DE UREN IN HUN BEGROTING, ANDERS HADDEN WE DIT RESULTAAT NOOIT BEREIKT" (FOTO PATRICK SIEMONS).

partijen met een andere kijk op het originele plan was naar zijn inzicht al te veel kaalgeslagen.

De oorspronkelijke vorm van het emplacement was een gesloten vierkant, maar veel daarvan was bij de 'sluiting' in 2002 niet langer te herkennen. In de loop van de jaren was het gebouw uitgebreid met allerlei aan- en uitbouwen. Subtiel ging dat niet, want er was ruimte nodig. Nederlands eerste geestesziekenhuis telde in zijn hoogtijdagen 1.300 patiënten en 400 medewerkers. De lokale binding was sterk. Veel mensen in de regio werkten er of kenden er iemand.

“Pas als je de ziel van een complex volledig begrijpt, kun je aan de slag”

ARCHITECT HEIKO HULSKER MAAKTE MET EEN ZICHTAS VERBINDING TUSSEN BINNEN EN BUITEN (FOTO ANDRÉ RUSSCHER).

DE OOSTVLEUGEL VAN HET CARRÉ (FOTO ANDRÉ RUSSCHER).

Aandacht

“Pas als je de ziel van een complex volledig begrijpt, kun je aan de slag”, meent Hulsker. “Dus ben ik mij eerst grondig in gaan lezen in de geschiedenis en de bouwkundige ontwikkeling van Meerenberg”. “Ik wilde de functie van elke originele trap of muur kennen. Tegelijk bleken de procedures pittig. Er was weerstand. Niet zozeer bij de gemeente, maar vooral bij omwonenden. Aandacht was cruciaal. Belangen moesten worden gewogen en besproken. Gelukkig bleken die vrij snel op te lossen. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) begreep onze visie. Met de dienst hadden we vier, vijf sessies. Laag voor laag pelden we onze plannen af. Vanaf de tweede afspraak kwa-

men ze ‘gewoon’ naar ons kantoor in Haarlem. De weg naar een nieuwe bestemming lag open”, aldus Hulsker.

Complexe opgave

Inmiddels is alle wildgroei verwijderd. Sommige delen van het vierkant bleken in deplora-

bele staat of geheel absent. Dat betekende deels nieuwbouw.

“Dit project betreft restauratie, renovatie, transformatie én nieuwbouw ineens. Een complexe opgave”, benadrukt directeur Henk van Ruitenbeek van Heilijgers Bouw. “Het zieken-

HET ARTRIUM IN HET VOORHUIS IS VOLLEDIG HERSTELD (FOTO ANDRÉ RUSSCHER).

huis had gangen van 270 meter. Wil je daar hui-zen van maken dan moet je compartimenteren. We kregen groen licht, maar bouwkundig was het ingewikkeld. Samen met de firma Berkhout Tros hebben we de bestaande constructie in kaart gebracht en versterkt. Ook de fundatie. De daken hebben we gelicht en er woningschei- dende wanden in gehesen. Daarbij zijn de uit- zonderlijke monumentale gebogen dakspanten behouden. De gevels moesten her en der steen voor steen opnieuw worden opgetrokken. Want we wilden geen volledig nieuw gebouw, maar juist ook de 'litttekens' van dit nu springlevende monument laten zien".

Geheim

"Stukje bij beetje gaf het voormalige psychi- atrisch ziekenhuis zijn geheimen prijs", weet Van Ruitenbeek nog. "Zo stuitte we onder de begane grondvloer op asbest. We waren echt niet over één nacht ijs gegaan, maar het zat

diep. Volledige sanering dus. Gevolg: de bouw viel stil en we liepen maanden vertraging op. Best heftig als je beseft dat 70 tot 80 mensen twee jaar lang continu aan dit project hebben gewerkt".

Bijzonder wonen

Bij een rondgang over het Carré van Bloemendaal passeren de mooiste details. Alle oude accenten en het witte houtwerk zijn in ere hersteld, terwijl in de gevels verdekte bruinmetalen raamkozijnen zijn bijgeplaatst. Metalen luifels en serres sieren de gevels en creëren extra ruimte aan de 'buitenzijde'. Op het binnenterrein kan worden geparkeerd. Via de eigen voortuinen biedt dat toegang tot 38 stadsvilla's, variërend van 175 tot 500 vierkante meter. Casco opgeleverd en naar eigen inzicht af te bouwen. Onder de stadsvilla's ook negen nieuwbouwwoningen in een weggeslagen stuk van het Carré. In twee monumentale hoeken be- vinden zich vier royale appartementen met verdie-

pingen tot zes meter hoogte. In totaal beslaat het complex 20.000 vierkante meter bruto oppervlak. Boven de entree aan de achterzijde stuiten we op het huzarenstuk: het dubbele appartement in de kapel en het voormalige theater die nu rusten op een stalen draagconstructie met een onder- doorgang voor auto's, voetgangers en fietsers: de toegang tot het binnenterrein. Niets is standaard. Alle huizen zijn ondergebracht in een appartementsrecht. Daarmee is volgens de partners het gemeenschappelijk deel, zoals onder- houd aan terreinen en opstallen goed te beheren.

Litttekens behouden

"Om een beeld te geven van de ingewikkeldheid van de restauratie: in de gevel zijn tientallen steen- formaten en kleuren verwerkt. Het geheel oogt nu als eenheid, maar de ontbrekende stenen zijn er allemaal op kleur en formaat bijgezocht", weet Van Ruitenbeek. "Wat je niet hebt, moet je maken. De metselaars

en voegers hebben er hun handen vol aan gehad, maar alles is weer tiptop. Authentiek opknappen betekent dat je ook de litttekens behoudt. Zie je die verzakking in de speklaag? Die is nu weer stevig, maar de verzakking blijft zichtbaar. Dat maakt dit tot een eeuwenoud gebouw. De dakpannen idem dito, een complete legpuzzel".

X en Y

Architect Hulsker heeft enkele contouren van de oorspronkelijke bebouwing gemarkeerd met waterreservoirs van cortenstaal. Ze geven via een x-as, overlappend in een pad over het binnenterrein, een lengtedoorkijk zoals met de lange gangen van destijds. Via een y-as tussen de nieuwe entree aan de westzijde en de voormalige hoofdingang aan de oostzijde, heeft hij een na- tuurlijke doorkijk over de andere zichtas ontwor- pen. Markant is ook de erfafscheiding rond het complex. Getrapt en begroeid, waarbij een muur wordt verborgen in een droge gracht, bakent deze

"Authentiek opknappen betekent dat je ook de litttekens behoudt"

subtiel af waar de privacy van de inwoners be- gint. Hulsker: "Ook de fabrieksschoorsteen en de drie waterputten op het middenterrein hebben we gerestaureerd. Het ziekenhuis was toentertijd zelfvoorzienend en is dat nu weer. Hier wonen mensen de komende 150 jaar met gemak".

knappen van een rijksmonument als dit zet een kroon op ieders carrière. Maar het was natuurlijk geen één voor twaalf, het was al één uur. De passie van het bouwteam voor 'het Carré' ging verder dan de uren in hun begroting; anders hadden we dit resultaat nooit bereikt".

"Dat was tegelijk ook de sleutel", voegt Van Ruitenbeek toe. "Het is gelukt een economische en duurzame herbestemming te vinden. Het op-

DETAIL VAN HET CARRÉ VOOR EN NA RESTAURATIE (FOTO VAN MILT RESTAURATEURS).